

СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ СПОРТИВНОГО КОМПЛЕКСУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**Кравцов Д. С.,**ас. каф. Архітектури будівель та споруд,
kravtsov.abs@odaba.edu.ua, ORCID: 0000-0002-1060-4276**Коробко О. О.**док.т.н., зав. каф. Архітектурних конструкцій,
okskorobko@odaba.edu.ua, ORCID 0009-0002-0171-1077*Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури*

Анотація. Стаття присвячена питанню формування мотиваційної спроможності архітектурного середовища спортивних комплексів закладів вищої освіти. Розглядаються теоретичні засади формування мотивації під впливом архітектурного середовища. Підіймається питання естетики архітектурного середовища та його семантичної складової. Визначено три аспекти формування мотиваційної спроможності спортивного комплексу закладу вищої освіти: функціональний, семантичний та естетичний. Проведено поглиблений огляд семантичного аспекту формування мотиваційної спроможності спортивного комплексу закладу вищої освіти. Запропоновано поділ засобів семантичної виразності спортивного комплексу на наступні три категорії: семантика архітектурної форми, візуальна доступність тренувального процесу, спортивна символіка у архітектурному середовищі.

Ключові слова: спортивний комплекс (СК), заклад вищої освіти (ЗВО), мотиваційна спроможність, семантика.

Вступ. На даний момент, питання формування та підтримання фізичного та психічного здоров'я населення України є актуальним як ніколи. Проте, слід зазначити, що Державна цільова програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року ставила свою метою підвищення ступеню залучення населення до занять фізичною культурою та спортом до 13%, що в свою чергу є вкрай низьким показником [2].

В якості одного із шляхів популяризації фізичної культури та спорту, а також формування в населення здорового способу життя розглядається вдосконалення системи фізичного виховання у закладах освіти, адже дана дисципліна у них носить характер обов'язковий та відвідується у добровольчо-примусовому порядку. Особливий інтерес викликають в даній ситуації саме заклади вищої освіти, адже система фізичного виховання у ЗВО передбачає широкий вибір спортивних дисциплін та гнучкість навчального процесу.

Проте, проведені дослідження на прикладі ЗВО міста Одеси показують поганий стан наявної матеріально-технічної бази їх СК. Зокрема, було встановлено дві основні вади вітчизняних СК ЗВО, а саме : невідповідність наявної матеріально-технічної бази сучасним потребам та низька мотиваційна спроможність архітектурно-просторової складової спортивного середовища ЗВО [1, 9].

Постанова задачі. Отже, перед нами постає питання формування мотиваційної спроможного середовища СК ЗВО, що дозволило б нам підвищити зацікавленість молоді фізичною культурою та спортом.

Основний матеріал та результати. За основу подальшої думки приймемо наступне положення : мотивація формується під впливом середовища. Проте, середовище є поняття складне та враховує багато факторів. Спираючись на приведені раніше дані, спортивне

середовище ЗВО можливо поділити на три компоненти : просторово-предметний, соціальний та технологічний. Серед приведених компонентів, саме предметно-просторовий є зоною відповідальності архітектора, адже він формується відповідно до закладених у проєкті концепцій та ідей, як архітектурно-композиційної, так і функціонально-просторової побудови.

Слід враховувати, що робота сприйняття є апперцептивною (додавання до сприймаємого) та в основному визначається власним та запозиченим досвідом суб'єкту. Сприйняття архітектурного (штучного) середовища не зводиться до візуальної оцінки, а формується в взаємозв'язку із функціональним наповненням та потребами людини в середовищі певного призначення. Як наслідок, естетичне сприйняття – не пасивне відображення дійсності, а результат активної духовної діяльності суб'єкту опосереднений соціально-історичною ситуацією, ціннісними орієнтирами, естетичними нормами часу та культури, особистісними та груповими установками.

Звідси, виникає необхідність визначення поняття "естетична цінність". Дослідниками даний термін висвічується як об'єктивно існуючі явища, котрим притаманне певне значення в житті людини на певному етапі розвитку суспільства. Визначення естетичної цінності здійснюється за допомогою естетичних оцінок, система котрих в суспільстві співставляється з особливостями культури. В архітектурі естетичні цінності тісно взаємодіють із утилітарно-практичними. До того ж, слід враховувати, що другі стають базисом для перших. Цінність середовища є цінністю змісту з сильно розвиненою структурою, а не цінністю форми. Тобто, естетична цінність виникає як наслідок семантичного опосереднення позаестетичних цінностей в зовнішній формі структурних елементів середовища – естетичних об'єктів.

В процесі життєдіяльності людина формує власну систему уявлень про різні типи та види архітектурних об'єктів спираючись на відокремленні «основні» характеристики що вона сприймає.

При формуванні середовища спортивного комплексу з урахуванням екологічного підходу до сприйняття слід створювати систему так званих «можливостей», що передбачають якомога більший діапазон взаємодії відвідувачів та раптових глядачів із структурними елементами, що відображають суть основного функціонального процесу притаманного середовищу (візуальний доступ до тренувального процесу, спортивна символіка, інтерактивні елементи середовища, семантичні засоби архітектури та інш.). Однак, в таких умовах, постає питання якості даного роду структурних елементів та засобів. Так, часта взаємодія із структурними елементами комплексу що характеризуються низькою якістю та естетичними характеристиками, не будучи компенсованою високим рівнем викладацької діяльності та культурно-масових заходів на базі даного комплексу, не лише не стимулюватиме інтерес відвідувачів до запропонованого змісту (фізичне виховання, спорт, рекреація та інш.), а й викликатиме негативне ставлення до об'єкту в цілому. Прикладом тому можуть служити приміщення приведені в попередніх розділах закладів вищої освіти м. Одеси.

Спираючись на вище приведене, на нашу думку, архітектурно-художні засоби за впливом на мотивацію людини щодо занять спортом та фізичною культурою варто поділити на наступні дві категорії : семантичні та естетичні.

Отже, доречно буде стверджувати, що мотиваційна спроможність комплексу складається з трьох тісно пов'язаних аспектів архітектурно-просторового середовища:

Функціональний аспект передбачає забезпечення відповідності номенклатури структурних елементів СК ЗВО вимогам тренувального процесу та певного рівню комфорту.

Естетичний аспект – передбачає аналіз морфологічних особливостей середовища з точки зору композиційно-художніх вимог. Варто також долучити до даного аспекту емоційний вплив середовища на психіку людини.

Семантичний аспект формування середовища СК ЗВО передбачає аналіз функціональних та морфологічних особливостей просторової організації з точки зору їх смислової значимості.

Архітектурна семантика вивчає "мову" архітектури та її прийоми з точки зору передачі змісту. Семантика архітектури визначається як знакові психічні утворення втілені в конкретних формах, за рахунок чого реалізуються чотири основні функції системи значень : *орієнтація* – пошук та знаходження сигналів; *інтерпретація* – відокремлення сигналів (змісту, ознак) та виявлення співвідношень між ними; *ідентифікація* сигналів – встановлення тотожності змістових значень; *впізнання* – співставлення отриманих сигналів з системою еталонів (ознак) з подальшим декодуванням вхідних даних.

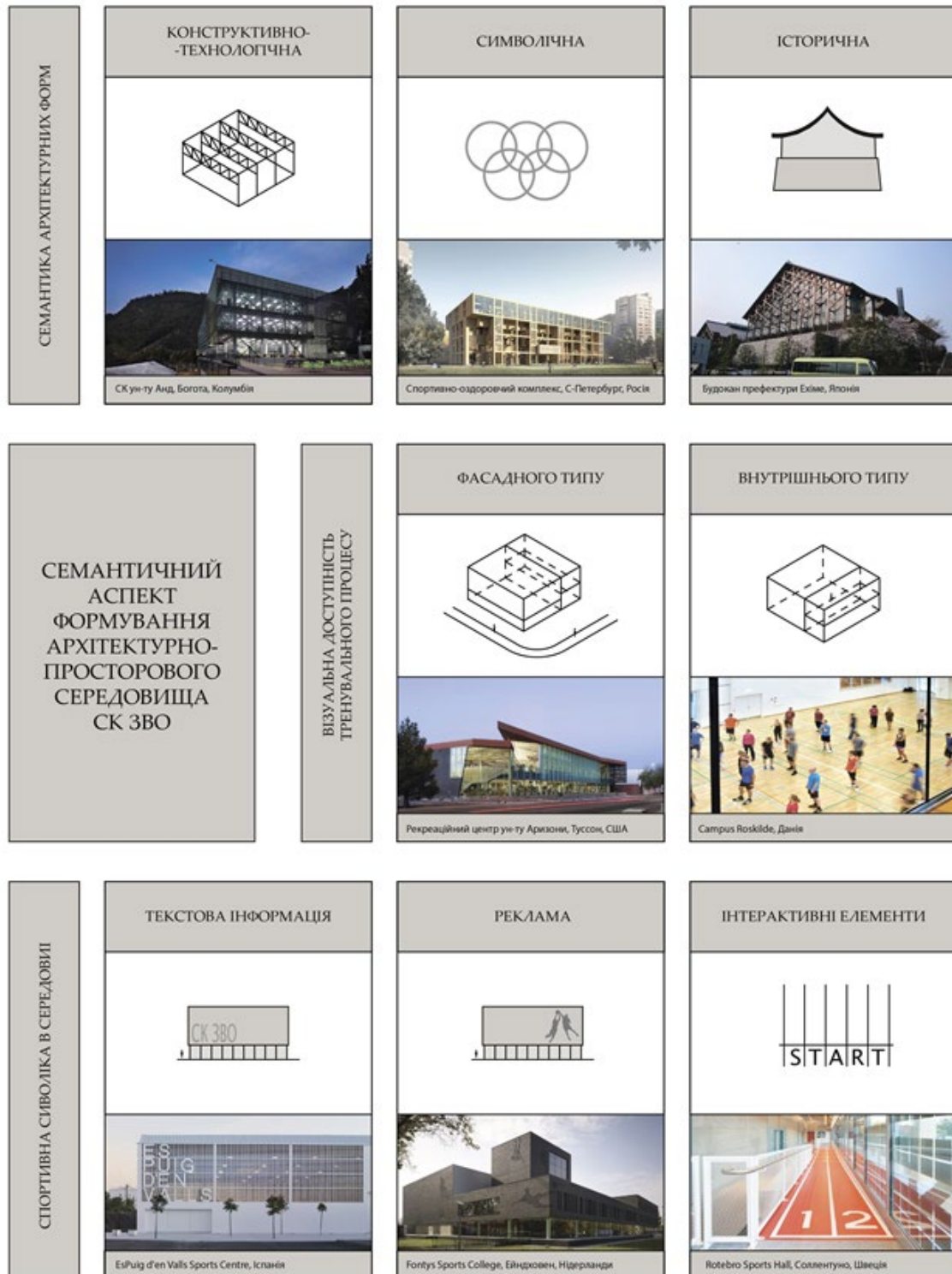

Рис.1 Семантичний аспект формування мотиваційної спроможності архітектурно-просторового середовища СК ЗВО

Фахівцями виділяються наступні ознаки, що визначають архітектурно-просторове середовище : ідейно-художні, символічні, ознаки часу, композиційно-художні, емоційно-художні, функціонально-планувальні, екологічні, конструктивно-технологічні. Такого роду ознаки сприймаються як символи, що надають інформацію стосовно певних особливостей об'єкту, його внутрішніх процесів та якості архітектурного середовища. Відносно ступеню сприйняття (свідомий, несвідомий) ознаки поділяють на: прості-складні, основні та другорядні, характерні та індивідуальні ознаки.

При моделюванні архітектурного середовища спортивного комплексу слід застосовувати просторові символи та значення зрозумілі та доступні всім передбачуваним категоріям відвідувачів та раптових глядачів. Таким чином, в межах даного дослідження, до семантичних засобів підвищення мотиваційної спроможності віднесено також різноманітні засоби виразності, що прямо вказують на функціональне призначення об'єкту.

Семантика форми – передбачає вираження закладених ідей, інформації засобами архітектурно-композиційної виразності та форми об'єкту. Спираючись на зазначені вище категорії можливо виділити наступні напрямки семантики форми притаманні СК ЗВО, а саме:

Конструктивно-технологічний. Проведений в ході дослідження огляд різноманітних проектів СК ЗВО наглядно демонструє притаманні їм риси. Хоч СК ЗВО не може похвалитись такою масштабністю як наприклад загальноміські стадіони та льодові арени, він все ж таки виділяється за рахунок своїх крупногабаритних спортивних просторів (УСВЗ, спортивні зали ігрових видів спорту, басейни), що нерідко виступають домінантами в архітектурній композиції комплексу. Притаманні для такого роду об'єктів велико-прогінні конструктивні рішення стали своєрідною візитною карткою, що на підсвідомому рівні сприймається людиною в якості ознаки спортивного залу [1]. У сукупності із іншими засобами, підкреслення конструктивного рішення споруди в її архітектурно-композиційній побудові набуває певної виразності.

Символічний. Передбачає втілення в образі споруди певних символів, що пов'язані із його функціональною складовою (символи та ідеологія спорту). До даного типу найчастіше відносяться споруди басейнів в побудові архітектурно-художнього образів котрих проводиться асоціювання об'єкту із водою, або морською хвилею. Притаманна дана риса є й для залів бойових мистецтв сходу, адже їх історична основа не рідко асоціюється з їх містичним аспектом.

Історичний. Даний тип асоціацій важко застосовувати в умовах нашої країни, але такий прийом семантики форми все ж таки застосовується в побудові деяких СК сходу. Особливо, даний прийом є характерним для будоканів Японії (центри бойових мистецтв), де є історично встановлені типи спортивних споруд притаманні їх культурі та традиціям (додзьо, двори бойових мистецтв).

Також, слід відзначити низку засобів виразності архітектурно-просторового середовища СК ЗВО, що можуть значно підвищити його інформативність та привабливість. До таких слід віднести :

Візуальна доступність тренувального процесу – передбачає вільний доступ зорового сприйняття функціонального процесу частини спортивних просторів комплексу раптовими глядачами та відвідувачами. Даний аспект передбачає два напрямки реалізації – "фасадний" та внутрішній.

Візуальна доступність "фасадного" типу передбачає доступність зорового сприйняття тренувального процесу з вулиці через панорамне скління залів [4, 6, 7, 8, 10]. На даний момент, такий засіб виразності є широко поширеним та має багато прикладів реалізації. Інколи зустрічаються приклади, коли візуальний доступ зі сторони вулиці надається не до рівня підлоги тренувального залу, а до рівня конструкцій покриття. Характерні для крупногабаритних спортивних просторів велико-прогінні конструкції покриття на підсвідомому рівні асоціюються в багатьох людей із спортивними об'єктами. Даний прийом

передбачає гармонічне поєднання внутрішнього та зовнішнього середовища СК. Ідея надання додаткової можливості за рахунок активного інформування індивіда про наявну функціональну складову стає ключовою для використання "фасадного" типу візуальної доступності. Така можливість "долучитись" до тренувального процесу ще на підході до самого об'єкту є мотиваційно-утворюючим фактором. Особливої виразності даний засіб набуває в вечірній час. За умови, коли прямий візуальний доступ до тренувального процесу з вулиці є небажаним (хореографічна студія та інш.), для досягнення максимальної виразності середовища може застосовуватись фасадне скління із матовим напиленням, що створюватиме в вечірній час ефект розмитого "силуетного малюнку" при зовнішньому спостереженні.

Внутрішній візуальний доступ – передбачає візуальний доступ до тренувального процесу зі сторони внутрішніх громадських, рекреаційних та транзитних просторів. Нерідким для закордонної практики є прийом суміщення видової галереї та коридору суміжного із спортивними просторами. Як правило, така коридор-галерея розташовується на рівень вище паркету спортивного залу. Таке розміщення дозволяє значно зменшити відволікаючий вплив галереї на відвідувачів спортивного залу. Застосування таких коридорів-галерей із візуальним доступом до тренувального процесу спортивних просторів комплексу має більшу ефективність з точки зору заохочення та мотивації студентів до занять спортом за рахунок створення додаткових «можливостей» в межах архітектурного середовища. На відміну від характерних для вітчизняних спортивних комплексів закладів вищої освіти балконів спортивних залів, відвідування котрих є цілеспрямованим актом, коридор-галерея являє собою об'єкт повсякденного використання, що, відповідно, значно збільшує періодичність її відвідування. Як наслідок, з'являється більше можливостей для сприйняття студентами та іншими верствами населення «можливостей» що містить спортивне середовище освітнього закладу [5, 10].

Спортивна символіка – наповненість середовища спортивною символікою є ще одним ефективним засобом інформування відвідувачів та раптових глядачів про функціональну складову комплексу та його спрямованість на спорт. Гармонійна інтеграція спортивної символіки в архітектурно-художнє рішення дозволить підвищити як інформативність середовища, так і його привабливість.

До даної категорії засобів варто також долучити наступні два елементи:

Текстова інформація. Практичний досвід показує ефективність застосування в рішенні образу комплексу меморіальних табличок, вивісок та написів прямо вказуючих на його призначення, зокрема, до таких варто віднести назву спортивного комплексу. Слід зазначити, що текстова інформація сприймається людиною на рефлекторному рівні. Застосування в образі комплексу його власної назви надає йому статусності та підкреслює його значимість. Як зазначалось раніше, для багатьох закордонних ЗВО їх СК є своєрідною візитною карткою. В архітектурно-художньому образі цих споруд нерідко фігурує їх назва.

Реклама/символіка. Даний засіб передбачає ефективне інформування про наявну функціональну змістову комплексу засобами зовнішньої та внутрішньої реклами (банери, екрани, стенди). Таке надання інформації створює додаткову можливість зацікавити особу у відвідуванні комплексу. Наприклад, застосування інформаційних панелей в інтер'єрі (хол) та екстер'єрі може стати ефективним засобом заохочення. Проте, при застосуванні даної низки засобів в рішенні архітектурно-художнього образу СК ЗВО слід бути особливо обережним, вони мають бути гармонійно інтегрованими в архітектурно-просторове середовище комплексу, а їх кількість обмеженою [6].

Інтерактивні елементи. Ще одна низка елементів спортивного середовища ЗВО. Передбачає зацікавлення та залучення відвідувачів та раптових глядачів до занять спортом та фізичною культурою за рахунок формування в межах комплексу ділянок активного відпочинку наповнених в доступними для вільного користування ігровими та спортивними майданчиками та відкритими ділянками. До таких елементів можливо також віднести наявність розмітки бігових доріжок. Суть такого роду засобів полягає у провокуванні на

невідкладну безпосередню із ними взаємодію. Яскравим тому прикладом може бути застосування розмітки для гри в "класи" на тротуарі, або розмітки бігових доріжок із стартовою лінією. Такі елементи на підсвідомому рівні викликають в людини бажання взаємодії із ними, а також надають уяву про функціональну змістову середовища.

Висновки. Урахування в процесі нового будівництва чи реконструкції існуючих СК ЗВО проблеми мотивації відвідувачів є актуальним. Зокрема, застосування засобів архітектурної семантики при формуванні архітектурного середовища СК ЗВО дозволить збільшити його мотиваційну спроможність, що позитивно вплине на процес фізичного виховання та популяризацію спорту та здорового способу життя.

Література

- [1] Кравцов Д. С. Мотиваційна спроможність спортивних комплексів вітчизняних закладів вищої освіти. Матеріали науково-практичної конференції (м. Чернівці, 27-28 вересня 2019 року). Херсон : Видавництво "Молодий вчений", 2019. С. 16-19.
- [2] Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року. Постанова каб. мін. України від 1 березня 2017 р. № 115.
- [3] Alison Furuto, 18 Jul 2011. Multi-Purpose Sports Hall and Teaching Facility / PTW Architects. ArchDaily, [online]. Available at: <<https://www.archdaily.com/151494/multi-purpose-sports-hall-and-teaching-facility-ptw-architects/>> [Accessed 18 Mar 2020].
- [4] Amy Frearson, 8 Oct 2014. School gymnasium by URA nestles into the landscape at a Belgian school. dezeen, [online]. Available at: <<https://www.dezeen.com/2014/10/08/kau-school-gymnasium-brussels-ura/>> [Accessed 18 Mar 2020].
- [5] Campus Roskilde / Henning Larsen Architects., 06 Jan 2014. ArchDaily. [online]. Available at: <<https://www.archdaily.com/463695/campus-roskilde-henning-larsen-architects/>> [Accessed 18 Mar 2020].
- [6] Fontys Sports College / Mecanoo. 30 Oct 2012. ArchDaily, [online]. Available at: <<https://www.archdaily.com/287078/fontys-sports-college-mecanoo/>> [Accessed 18 Mar 2020].
- [7] 'Human Rights' sports centre in Strasbourg., 2017. Archinect, Available at: <<https://archinect.com/firms/project/139501115/sports-centre-in-strasbourg/150054018>> [Accessed 30 Mar 2020].
- [8] MDW ARCHITECTURE. TERRE-NEUVE, 11 Dec 2019. DIVISARE, Available at: <<https://divisare.com/projects/417854-mdw-architecture-terre-neuve>> [Accessed 18 Mar 2020].
- [9] Slepsov O., Kravtsov D. Current state and needs of sports complexes of the higher education institutions of Ukraine (on the example of Odessa). spase & FORM (scientific journal of Polish Academy of Sciences and West Pomeranian University of Technology). 2020. № 41. С 55–66.
- [10] Universidad de los Andes Sport Facilities / MGP Arquitectura y Urbanismo., 18 Jul 2010. ArchDaily, [online]. Available at: <<https://www.archdaily.com/68665/universidad-de-los-andes-sport-facilities-felipe-gonzalez-pacheco/>> [Accessed 18 Mar 2020].

References

- [1] Kravtsov D. S. Motyvatsiina spromozhnist sportyvnykh kompleksiv vitchyznianskykh zakladiv vyshchoi osvity. Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Chernivtsi, 27-28 veresnia 2019 roku). Kherson : Vydavnytstvo "Molodyi vchenyi", 2019. S. 16-19
- [2] Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy rozvytku fizychnoi kultury i sportu na period do 2020 roku. Postanova kab. min. Ukrainy vid 1 bereznia 2017 r. № 115.
- [3] Alison Furuto, 18 Jul 2011. Multi-Purpose Sports Hall and Teaching Facility / PTW Architects. ArchDaily, [online]. Available at: <<https://www.archdaily.com/151494/multi-purpose-sports-hall-and-teaching-facility-ptw-architects/>> [Accessed 18 Mar 2020].

- [4] Amy Frearson, 8 Oct 2014. School gymnasium by URA nestles into the landscape at a Belgian school. dezeen, [online]. Available at: <<https://www.dezeen.com/2014/10/08/kau-school-gymnasium-brussels-ura/>> [Accessed 18 Mar 2020].
- [5] Campus Roskilde / Henning Larsen Architects., 06 Jan 2014. ArchDaily. [online]. Available at: <<https://www.archdaily.com/463695/campus-roskilde-henning-larsen-architects/>> [Accessed 18 Mar 2020].
- [6] Fontys Sports College / Mecanoo. 30 Oct 2012. ArchDaily, [online]. Available at: <<https://www.archdaily.com/287078/fontys-sports-college-mecanoo/>> [Accessed 18 Mar 2020].
- [7] ‘Human Rights’ sports centre in Strasbourg., 2017. Archinect, Available at: <<https://archinect.com/firms/project/139501115/sports-centre-in-strasbourg/150054018>> [Accessed 30 Mar 2020].
- [8] MDW ARCHITECTURE. TERRE-NEUVE, 11 Dec 2019. DIVISARE, Available at: <<https://divisare.com/projects/417854-mdw-architecture-terre-neuve>> [Accessed 18 Mar 2020].
- [9] Sleptsov O., Kravtsov D. Current state and needs of sports complexes of the higher education institutions of Ukraine (on the example of Odessa). spase & FORM (scientific journal of Polish Academy of Sciences and West Pomeranian University of Technology). 2020. № 41. С 55–66.
- [10] Universidad de los Andes Sport Facilities / MGP Arquitectura y Urbanismo., 18 Jul 2010. ArchDaily, [online]. Available at: <<https://www.archdaily.com/68665/universidad-de-los-andes-sport-facilities-felipe-gonzalez-pacheco/>> [Accessed 18 Mar 2020].

SEMANTIC ASPECT OF FORMING THE MOTIVATIONAL CAPACITY OF THE SPORTS COMPLEX OF A HIGHER EDUCATION INSTITUTION

Kravtsov D.,

Assoc. of the Department of Architecture of Buildings and Structures,
kravtsov.abs@odaba.edu.ua, ORCID: 0000-0002-1060-4276

Korobko O. O.

D.Tech. Sci., Head of the Department of Architectural Structures,
okskorobko@odaba.edu.ua , ORCID 0009-0002-0171-1077

*Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture*

Abstract. At the moment, the issue of forming and maintaining the physical and mental health of the population of Ukraine is more relevant than ever. The system of physical education in educational institutions is considered as one of the ways to promote physical culture and sports, as well as to form a healthy lifestyle among the population. However, it is possible to identify two main shortcomings of domestic SCs of higher education institutions, namely: the inconsistency of the existing range of premises and sports spaces with modern needs and the low motivational capacity of the architectural and spatial component of the sports environment of higher education institutions. Thus, we face the issue of forming a motivationally capable environment of the SC of HEIs, which would allow us to increase the interest of young people in physical culture and sports.

It should be borne in mind that the work of perception is apperceptive (adding to the perceived) and is mainly determined by the subject's own and borrowed experience. The perception of the architectural (artificial) environment is not reduced to visual assessment, but is formed in relation to the functional content and human needs in the environment of a certain purpose. The functional aspect involves ensuring that the nomenclature of structural elements of the AC of a higher education institution meets the requirements of the training process and a certain level of comfort. The aesthetic aspect involves the analysis of morphological features of the environment in terms of compositional and artistic requirements. The semantic aspect of the formation of the

environment of the SC of the HEI involves the analysis of functional and morphological features of the spatial organisation in terms of their semantic significance. The semantics of architecture is defined as sign mental formations embodied in specific forms, due to which the four main functions of the system of meanings are realised: orientation - search and finding of signals; interpretation - separation of signals (content, features) and identification of relations between them; identification of signals - establishing the identity of semantic values; recognition - comparison of the received signals with the system of standards (features) with further decoding of input data. Semantics of form - involves the expression of the embedded ideas and information by means of architectural and compositional expressiveness and the form of the object. Visual accessibility of the training process - provides free access to the visual perception of the functional process of a part of the sports spaces of the complex by unexpected spectators and visitors. Sports symbols - filling the environment with sports symbols is another effective means of informing visitors and casual spectators about the functional component of the complex and its focus on sports. The harmonious integration of sports symbols into the architectural and artistic solution will increase both the information content of the environment and its attractiveness. The use of architectural semantics in the formation of the architectural environment of the SC of a higher education institution will increase its motivational capacity, which will positively affect the process of physical education and the promotion of sports and a healthy lifestyle.

Keywords. sports complex (SC), higher education institution (HEI), motivational capacity, semantics.